

SZÁMÍT AZ ISKOLÁK MINŐSÉGE?

A 60-as évek közepén született *Coleman-jelentés* óta az amerikai kutatók többsége határozottan kétségbe vonta, hogy az iskolák minősége és a tanulók teszteken mért teljesítménye között érdemi összefüggés mutatható ki, ezzel azt is állítva, hogy az iskolaminőség javítására szánt költségvetési keret növelésének a tanulók teljesítményére gyakorolt hatása elhanyagolhatóan jelentéktelen. Ezt a politikusi körökben meglehetősen népszerűnek számító következtetést megkérdőjelező csekély számú tanulmányok egy része azt igyekezett bizonyítani, hogy az iskolák minősége befolyásolja a diákok majdani keresetét, másik része empirikus kutatásokkal támasztotta alá állítását, miszerint a fekete bőrű népesség keresete az utóbbi száz évben azokban az államokban növekedett jelentős mértékben, ahol gondot fordítottak a fekete bőrűek minőségi oktatására.

Ezeknek az egymásnak ellentmondó kutatási eredményeknek számos magyarázata lehetséges. Azok a dolgozatok, amelyek eddig a keresetek és az iskolaminőség kapcsolatát vizsgálták, csak adott iskolakerületeken belül képzett diákok keresetét vették figyelembe. Könnyen bizonyítható ugyanakkor, hogy az eltérő családi háttér az iskolázatásra fordított kiadásokat éppúgy befolyásolja, mint a munkaerő-piaci kereseteket. Ebben az esetben azonban az iskolaminőség és a keresetek közötti kölcsönhatás hamisnak mutatkozik. Másrészt viszont könnyen bizonyítható az is, hogy a teszteredmények tökéletlen eszközei az iskolai teljesítmény mérésnek. Valójában, bár a keresetek és a teszteredmények közötti kapcsolat tagadhatatlan, azért ez nem jelenti azonosságukat. Azok a tényezők, amelyek befolyásolják a jövőbeni sikerességet a munkaerő-piacon, meglehet, hogy csak csekély hatással vannak a teszteredményekre, vagy esetleg nem is befolyásolják azokat.

David Card és *Alan B. Krueger* az 1980-as népszámlálás adatait felhasználva annak eredtek nyomába, hogy a magasabb színvonalú iskolákkal, jobban képzett tanárokkal, a nőtanárok magasabb arányával jellemezhető államokban vajon nagyobb arányban térnek-e vissza az amerikaiak az iskolapadba tanulmányaik folytatására, s hogy mennyire befolyásolja az iskolaminőség a diákok jövőbeni kereseti viszonyait.

A vizsgálatok során az iskolaminőség legfontosabb mutatóinak az Egyesült Államok Oktatási Minisztériuma által a múlt század vége óta éves rendszerességgel elkészítettett, az Oktatásügyi

Statisztikai Szemlében bárki számára hozzáférhető felmérések statisztikai adatai alapján a tanár-diák arányt, a tanév hosszát és a tanárok relatív fizetését tekintik.

Elődeik hibáit kiküszöbölendő választották a kutatások alapjául az 1980-as népszámlálás az USA mind a 49 államára, fekete és fehér lakosokra egyaránt kiterjedő felméréseit és egyéb kiegészítő felméréseket, melyek lehetővé tették három tízéves korcsoport (1920–29, 1930–39, 1940–49 között születettek) adatainak államonkénti alapos elemzését, figyelembe véve az iskolaévek alatt és után előforduló lakóhelyváltozások hatását is. Az elemzések első részében tehát születési hely és korcsoportok szerint megállapították a tanulmányokhoz való visszatérés arányát, majd a kapott arányszámok és az iskolaminőség fentebb említett mutatói közti kapcsolatot vizsgálták.

Az eredmények lényeges eltérést mutattak az egyes államokban és időszakokban születettek visszatérési arányában, ami pedig most már bizonyítottan jelentős mértékben az iskolák minőségi eltéréseiből adódott. Nagyobb a visszatérési arány ott, ahol a gyerekek olyan iskolába jártak, ahol a tanár-diák arány alacsonyabb, a tanári átlagfizetés magasabb volt, pl. 5 diákkal kisebb osztálylétszám 0,4 százalékpontos, 10%-os tanári fizetésemelés 0,1 százalékpontos növekedést eredményezett. A kutatások szerint az iskolaminőség befolyásolja a majdani kereseteket is, ami egyrészt az alapiskolázási évek növekedésével, másrészt az oktatás bármely szintjére való visszatérések gyakoribbá válásával magyarázható.

A tanulmány a hibázási lehetőségek kizárása érdekében az említetteken kívül számos más iskolaminőség-mutatót is elemzés tárgyává tett, köztük az ominózus *Coleman-jelentés* által az iskolai teljesítményt mérő tesztek eredményeire tett hatás alapján meghatározónak tartott családi háttérrel a szülői kereset és iskolázottsági szint, a tanárminőséget pedig a képzettségi, felkészültségi szint alapján, de vizsgálták a magániskolák hatását is, és számoltak az iskolai minőségjavulásnak köszönhető alapiskolázottsági szint növekedése miatti alacsonyabb visszatérési arányszám esetleges félrevezető hatásával is, de mindezeket jelentéktelennek ítélték.

Befejezésül a szerzők újra hangsúlyozzák, hogy a magasabb színvonalú iskolarendszerben képzett diákoknak nagyobb az esélyük hosszabb ideig tartó, gazdaságilag jobban értékesíthető iskolázatás részeséivé válni, majd a tanulmány elején említettekre utalva megjegyzi, hogy bár az iskolaminőség és az iskolai teljesítményeket mérő tesztek

kapcsolatának vizsgálatára kutatásaik eddig nem tértek ki, fontosnak tartják a hivatkozást azokra a tanulmányokra, amelyek megerősíteni látszanak ezek pozitív egymásra hatását is.

Tanulmányuk alapján az mindenesetre vitathatatlaná vált – mondják a szerzők –, hogy egy oktatási rendszer teljesítőképségeinek megítélésében az iskolából kikerülők munkaerő-piaci sikerei éppoly fontosak, mint standard teszteken elért eredményeik, ha nem még fontosabbak. S azoknak, akik az iskolákat rossz befektetési forrásnak tekintették, hosszas pihenőt jósolnak.

(Card, D. & Krueger, A. B.: *Does School Quality Matter? Returns to Education and the Characteristics of Public Schools in the United States. Journal of Political Economy*, February, 1992.)

Mácsok Zsuzsa

ISKOLAMINŐSÉG ÉS A FEKETE-FEHÉR RELATÍV JÖVEDELEM

Az 1960–70-es években az afrikai származású amerikai munkások keresete jelentősen közelített a fehér bőrű emberekéhez. A heti átlagkeresetek különbsége a 60-as évekbeli 40%-ról 1980-ra 25%-ra csökkent. Ennek okáról a közgazdászok véleménye megoszlik.

Egyes vélemények szerint ez a tendencia a fekete bőrűeket oktató iskolák relatív minőségjavulását tükrözi. Más kutatók úgy vélik, hogy a központi kormánypolitika, ill. az 1964-es Polgárjogi Törvény járult hozzá jelentősen a bérkülönbségek csökkenéséhez. Országos kereseti és iskolázottsági adatok szerint mindkét hipotézisnek van némi alapja.

Felmérések bizonyítják a fekete és fehér munkások relatív bérének növekedését közvetlenül a Polgárjogi Törvény elfogadása után. Ezt a tényt gyakran említik annak bizonyítékaként, hogy az egyenlő munkavállalási esélyeket biztosító programok a kereseti különbségek megszüntetéséhez vezetnek. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy azok a fekete munkások, akik a 60-as években léptek ki a munkaerőpiacra, lényegesen hosszabb és jobb képzésben részesültek, mint a korábbi generációk képviselői. A 20-as években például a déli területek fekete iskoláiban a diák-tanár arány 50%-al magasabb, míg az átlagos tanulmányi idő 20%-al rövidebb volt, mint a fehér iskolákban. Több déli államban az 50-es évek végére hasonlóvá váltak a feltételek a fekete és fehér iskolákban. Mivel a fekete munkavállalók jobban képzett csoportjai kerültek a Polgárjogi Törvény hatálya alá lépésével egyidőben léptek ki a munkaerő-piacra,

nehezen különíthető el az antidiszkriminációs politika ill. az iskolák minőségi javulásának hatása.

A szerzők ebben a publikációjukban az iskola minőségi színvonalának a fekete és fehér bőrű munkavállalók közötti bérkülönbségek alakulásában játszott szerepét vizsgálják. A tanulmány az 1915-től 1966-ig terjedő időszakot elemzi az Egyesült Államok 18 déli államában, a fekete és fehér iskolák minőségét jellemző állam-specifikus mutatók felhasználásával. Ezeket az adatokat a tanulmányokhoz való későbbi visszatérés arányára és a déli születésű emberek átlagos kereseti szintjére vonatkozó becslésekkel kombinálják az 1960-as, 1970-es és 1980-as népszámlálás adatainak felhasználásával.

A kereseti és iskolai adatok kombinációi segítségével a szerzők a következő kérdésekre keresnek választ: Milyen hatással van az iskola minősége a fekete és fehér bőrű emberek oktatáshoz való későbbi visszatérésére? Az 1960 és 1980 között megfigyelhető kereseti különbség csökkenésnek mekkora hányadát magyarázza az iskolák relatív minőségváltozása?

E kérdések megválaszolása előtt a szerzők az 1960-as, 1970-es és 1980-as népszámláláskor tapasztalt bérkülönbségeket elemzik. Az eredmények alátámasztják a korcsoportok közti változások jelentőségét az említett bér-differencia alakulásában. Megállapítható, hogy a fekete bőrű munkások relatív jövedelmének általános növekedése nagymértékben összefügg azzal, hogy az idősebb korcsoportok lecserélődnek a nagyobb, fiatalabb korosztályokkal.

A kereseti különbségek alakulását külön vizsgálni kell a születési hely szerint. Ez azért fontos, mert 1900 és 1960 között a feketék több, mint 80%-a a déli államokban született. Az adatok azt mutatják, hogy a fekete-fehér bér-differencia korcsoportok közti változásának 60%-át teszik ki a déli születésű munkások. A fekete dolgozók relatív bérnövekedésének több, mint 70%-a tulajdonítható a déli születésű emberek bérnövekedésének és ez nagymértékben kihat a déli munkások bér-differenciájának szűkülésére. Emiatt különös figyelmet kell fordítani a déli születésű emberekre a kereseti különbségek alakulásának vizsgálatakor.

Amikor azt vizsgáljuk, hogy az oktatás hogyan járult hozzá a kereseti különbségek alakulásához, azt tapasztaljuk, hogy nem annyira az átlagos tanulmányi idő növekedése, mint inkább az iskolapadhoz való visszatérés játszott szerepet a fekete-fehér bér-differencia csökkenésében a különböző korcsoportokat összehasonlítva.

Megfigyelhető, hogy a tanulmányokhoz való visszatérés a déli területeken magasabb arányú,